

Verslag werkreis naar Saigon, Kontum, Bao Loc tbv het imkerproject van stichting Weeskinderen Kontum Vietnam (SWKV) door Hung Nguyen

Saigon (Hochiminh city) 10-10-2016 t/m 23-10-2016

In Saigon probeerde ik studieboeken, handleidingen over het bijhouden te vinden. Er zijn 3 titels beschikbaar: *Efficiënt bijhouden door vier seizoenen*, *Techniek voor bijhouden en Bijenziekte voorkomen en genezen*. Aardige uitgaven, enigszins rommelig want de inhoud is uit diverse bronnen samengesteld. Desondanks vullen zij elkaar goed aan. Besloten om alle drie als één set te gebruiken als studie materiaal voor de imkerscursus. Bij twee goede boekwinkels heb ik bovendien een aantal prachtige studieboeken gevonden over de leefwijze en de cultuur van de volken Bah nar, Xe dang, Ja rai, Co hor die Kontum bevolken. Zij geven mij en de weeskinderen een goed beeld van hun rijke traditie.

Verder heb ik contact gezocht met Beehoney, het Centrale instituut voor honing export en imkerijen (een staatsbedrijf) en ben ik bij diverse open markten en supermarkten langs gegaan om te kijken naar soorten honing en honing producten. De kwaliteit verschilt onderling enorm, dat geldt ook voor de prijzen. Het is onmogelijk om erachter te komen waar de honing oorspronkelijk vandaan komt vanwege diverse inkoop – tussenstations.

Saigon is een drukke, snel groeiende stad van beton en asfalt. Toch weten de stadsmensen groene ruimte te creëren en de insecten waarderen het wel. Op het dakterras bij mijn schoonzus, nestelt bijvoorbeeld een prachtig angelloos bijenvolk (*Apis florea*).

1

Kontum 24-10-2016 t/m 1-11-2016

De plaats, de bevolking en de weeshuizen

Kontum is makkelijk te bereiken via de lucht: via TSN airport naar Pleiku airport (1 uur 15 minuten) dan per taxi van Pleiku naar Kontum (1 uur). Het is qua sfeer rustig, met goede hotels, brede straten, weinig verkeer, veilig. Werkelijk een verademing na de overbevolkte en lawaaierige Saigon.

In het centrum woont de Kinh groep, de zogenaamde Vietnamezen. Zij zijn echter in de minderheid. Met 2 lokale gidsen, A Loai en meneer Ho, heb ik een aantal dorpen bezocht. Veel mensen ontmoet in hun armoedige leefomgevingen. Arm maar waardig, trots. Vriendelijke volken. Ik ben op veel plekken geweest met prachtige flora, de begroeiing weelderig, exotisch. Allemaal goede locaties om bijen te houden. Er is een enorme behoefte aan extra inkomsten maar mensen weten niet hoe daaraan te komen, terwijl dat het heel goed mogelijk is met het houden van een aantal bijenvolken.

Hoogtepunt van de ontmoetingen was de lunch met het opperhoofd van een dorp. Een muzikale man, A Bui, met een enorme verzameling van authentieke muziek instrumenten zoals de công en chiêng (koperen drums), bamboe percussies.... Hij steunt ons imker project en vraagt zelfs of zijn jongste zoon aan de introductie cursus mag meedoen.

Opperhoofd A Bui spelend op de gong, met A Loai en pastoor Song uit Vinh

Wat mij het meest persoonlijk raakte zijn de verhalen de bergbewoners, zelfs van oude mensen, over het jagen van de honing in het oerwoud door een heel bijenvolk dood te branden. Bijen houden is voor hen inmiddels een totaal vreemde bezigheid geworden, terwijl dat lang geleden een vast onderdeel was van hun dagelijkse activiteiten. Een trieste ontwikkeling!

Alleen de Kinh-bevolking houdt grootschalig bijen en reist achter de bloeiende bloemen aan. De bergvolken kunnen heel goed de bijenvolken op een vaste plaats laten staan en maken gebruik van de gunstige ligging van hun akkers en woningen vlakbij de bossen.

De zusters en de financiële kant van het imkerproject

Met de zusters overste Imelda, Y Kham en meneer Ho heb ik diverse gesprekken gevoerd over het imkerproject. Ik stel hen een alternatieve manier van bijenhouden voor: biologisch, kleinschalig met per huishouden een aantal bijenkasten, verspreid en dichtbij de werkgebieden van de eigenaren, een kleine investering. Op die manier zal het niet veel verzorgingstijd en geld kosten.

Zuster Y Kham, meneer Ho, Hung en zuster overste Imelda Y Biut naast de bijenboxen

Zij zijn blij met deze eenvoudige, meerjarige aanpak en raken enthousiast. Zij staan nu achter ons plan en hebben toegezegd ons zoveel mogelijk te ondersteunen en helpen als ze kunnen. In elk geval stellen zij ruimtes in alle weeshuizen inclusief de tuinen, de plantages etc. voor ons beschikbaar en geven toestemming aan de zusters per locaties om aan ons project deel te nemen.

Honing

Er zijn grofweg 2 soorten honing te koop op diverse markten in Kontum:

1. Honing afkomstig van verschillende semi- tot professionele imkers, met nectar uit koffie-, vrucht- en rubberbomen etc., de zogenaamde boomgaard honing. De kwaliteit hiervan is vrij instabiel; variërend van ronduit slecht tot middelmatig goed. Dit komt door gebrek aan oogstechniek en/of gereedschap, hygiëne maar vooral omdat bij de oogst de honing nog niet rijp is. Maw de honing wordt te vroeg geoogst waardoor makkelijk gisting ontstaat. Deze honing is niet duur, 1 kg kost ongeveer 100000 d = 4 € en is te koop bij verschillende markten en bij mensen thuis.
2. De andere is de zogenaamde boshoning, gewonnen door waaghalzen uit de jungle. Deze is zeer duur, schaars, vaak slecht geoogst omdat het met de hand en onhygiënisch gebeurt, er zitten soms resten van larven in.... Desondanks is dit soort honing zeer gewild want mensen geloven dus dat het echt uit het bos komt. 1 kg kan tot ongeveer 300000/400000 d = 12/16 € kosten!

Mijn idee is dit soort bos-honing te winnen door bijenvolken in de buurt van bossen te plaatsen, de volken biologisch te houden, de honing vervolgens op een verantwoorde manier te oogsten. Een bijenstand met een beperkt aantal bijenkasten op een vaste plaats is heel goed mogelijk. De methode top-bar-hive (bijenkasten met enkele latten als ramen = tbh) is hiervoor zeer geschikt en makkelijk te realiseren.

Deze bos-honing, met een stuk honingraat erin om het extra aantrekkelijk te maken bijv., zal ongetwijfeld een goede extra inkomst opleveren.

De professionele imkers

Het is niet makkelijk om achter te komen waar de professionele imkers (Kinh groep) zich vestigen. Zij houden een meestal enorme hoeveelheid volken (200 tot 300). Door deze grootschalige manier van bijenhouden worden zij gedwongen vaak te gaan reizen door heel Vietnam, continu op zoek naar nieuwe nectar en stuifmeel bronnen. Anders moeten zij de bijenvolken voeden met suiker en soja deeg.

Er kleven veel nadelen aan deze bedrijfsvoering: door de uiterst hoge concentratie van het aantal bijenvolken op één plek vanwege vervoermogelijkheden, diefstal, verblijfsplaats imkers, lopen de bijen grote kans op ziekte, besmetting, te kort aan voedsel en water. Zij kunnen eigenlijk het grote areaal van het voedselaanbod niet benutten (bijen kunnen immers 3 tot max. 5 km in straal vliegen). Dit is bijzonder zonde want Kontum is door het klimaat en ligging enorm rijk aan bloeiende planten en bomen. De nectar is niet alleen via bloemen te verkrijgen maar ook via bladeren (bladhoning) en luizen (dauwhoning).

Met veel dank aan imker Dat

Desondanks heb ik een aantal professionele imkers gevonden onder wie de vriendelijke imker Dat en zijn compagnon, Tinh. Hij is graag bereid ons te helpen. Zodoende speelt hij een belangrijke rol in ons project.

De prototype van onze bijenkast

Samen met de gidsen heb ik de nodige gereedschappen gekocht voor het maken van de bijenkasten. Wij hebben tevens een aantal gebruikte fruitboxen van piepschuim gekocht, te koop voor 50000 d (2€) per box. Met behulp van een aantal wezen richtten we ter plaatse een atelier op! We hebben model bijenkasten van de piepschuim fruitboxen gemaakt met bamboe latten en natuurlijke was. De verhouding, de schaal en het formaat zijn gebaseerd op de styropor Nederlandse spaarkast voor 6-ramers en de gangbare tbh-kasten. De op die manier gemaakte bijenkast ziet er m.i. best goed uit en is stevig genoeg voor een goed ontwikkeld bijenvolk.

ons atelier met meneer Ho en de wezen

Onze prototype bijenkast

De toekomst zal uitwijzen of deze bijenkast voldoende klimaat bestendig voor de seizoenen in Vietnam. Wij sluiten niet uit dat de prototype aangepast/verbeterd kan worden en staan open voor alle commentaren en suggesties. Deze prototype modellen worden bewaard in Vinh Son 1.

De intensieve bijencursussen met excursie

Het meegenomen Nederlandse boek Bijen houden (Friedrich Pohl) wordt ingezet als leidraad want het boek is duidelijk, kort en bondig en bevat goede foto's. Dit boek wordt doorgaans in Nederland gebruikt voor de basis cursus bijhouden. Het theorie gedeelte wordt aangevuld met de 3 eerder genoemde Vietnamese boeken.

De eerste cursus werd georganiseerd op zaterdag 29-10 in Vinh Son 1 (VS1). In totaal hebben 15 mensen hieraan deelgenomen, 1/3 van de cursisten is vrouwen, dat zijn de zusters van VS1 en VS3. Zuster Y Kham begon met de zegen rond 9 uur. Ik begon met een korte introductie, meteen daarna heb ik de groep laten proeven aan diverse soorten honing die ik meegenomen cq verzameld heb. Dit onderdeel sprak iedereen aan uiteraard!

In rap tempo werd de theorie behandeld volgens het boek bijen houden, Nederlandse versie. Er werden veel vragen gesteld. Daarna kwam de praktijk met de bijen kasten van

demo over de nieuwe type bijenkast

piepschuim fruit boxen. Lunchpauze rond 12.30 met heerlijk eten, luxe zelfs, betaald door ons (500.000 d). Siësta tot 14 u.

Van 14 uur tot 16 uur werden de 3 Vietnamese bijen boeken behandeld: de belangrijkste passages gelezen, daarna weer een vragen-en-antwoorden sessie. Daarna stapten we in de bus voor de excursie bij een professionele imkerij in een rubberplantage. Dat, de vriendelijke jonge imker van 21 jaar oud met 6 jaar ervaring, liet zoveel mogelijk bijen kasten zien met de verschillende stadia van bijen leven, hij liet ons ook raathoning eten. Hij weigerde echter de door ons meegenomen bijenkasten van fruitboxen te vullen met bijen. Dat kwam deels door gebrek aan tijd, deels door gebrek aan kennis. Hij had dat namelijk nog nooit gedaan, durfde het nog niet aan ondanks mijn instructies maar beloofde het later wel te doen.

Wat informatie: één raam leeg kost 10000 d, een raam met bijen kost 125.000d, een kast van goed hout kost 600.000 d. Een redelijk volk heeft 5 ramen. Er wordt continu suikeroplossing en soja reepjes aan de bijen gevoerd. De bijenvolken zijn super zachtaardig (murw geworden omdat ze continu verstoord zijn ?!), raat vast, en hebben waarschijnlijk goede moeren.

Demonstratie van imker Dat met cursisten bij zijn imkerij. Let op: bescherming niet nodig voor de zachtaardige bijen!

De tweede cursus werd georganiseerd op maandag 31-10, zoals afgesproken met de zuster Hong An. Zij wist van de imker cursus van gisteren via Y kham maar kon die niet volgen; ze is enthousiast over het opzetten van de imkerijen en het opleiden van jongeren tot imkers. Zij nam 2 jonge mannen mee, haar broertje Nhan en zijn klasgenoot Vu. Beiden hebben een dierenverzorging / veterinaire opleiding gedaan, hebben duidelijk belangstelling voor het bijen houden. Nhan woont in Gia lai, Vu woont in Kontum en is veterinaire functionaris van dit district.

Deze groep is een aangename verrassing, want de deelnemers zijn bekwaamer dan de vorige lichting. Ik besloot deze 2e introductie cursus met meer verdieping en vakkennis te geven. Zoals de vorige keer, liet ik hen meteen beginnen met honing proeven, de verschillende soorten, o.a. de zogenaamde boshoning van zuster Imelda, moeder overste. Zij waren meteen onder de indruk, merkten duidelijk het verschil en gaven toe dat honing uit Nederland de beste was!

Van 8.15 tot 12.30 uur intensief lesgegeven, gebaseerd op het Nederlandse boek. Ik heb veel vragen gekregen en uitleg gegeven over de piepschuim bijenkast. Deze 3 cursisten zijn waren leergierig en hebben duidelijk meer achtergrond kennis en belangstelling dan de vorige groep. In de pauze mochten we mee eten met de zusters.

Om 13.30 vervolgden we de cursus, met als extra deelnemers A loai, meneer Ho en Phuk. Om 15.00 vertrokken we naar de professionele imkerij van Dat voor een demo koninginneteelt met zelf gemaakte moerdoppen, hulp materialen en de over larven-techniek. Indrukwekkend was hoe deze jonge imker Dat met minimaal gereedschap en in zeer basale omstandigheden (gehurkt op de grond) toch goede teelt wist te demonstreren / realiseren. Vooral het omsmelten van de kunstraat met behulp van de accu van de scooter maakte diep indruk op mij. Wat een creatief vermogen!

Afgesproken dat hij de 2 afgegeven tbh kasten zou vullen met 2 jonge volken en dat de cursisten voortaan bij hem kunnen langs komen voor het opdoen van meer praktische ervaring. Voor mij en zeker voor deze 2e groep cursisten was de excursie vanmiddag een gouden kans om de koninginneteelt mee te maken: hij doet dat maar een paar keer per jaar en juist rond deze tijd!

Zuster Hong An, Vu, meneer Ho, A Phuk, Nhan, Hung, imker Dat, A Loai bij de 2e cursus met koninginneteelt

Bao Loc 2-11-2016 t/m 3-11-2016

Bao Loc, een plaats zuidwest in de bergen, 200 km van Saigon, vlakbij het toeristische Da Lat is. Deze stad is even beroemd door de immense koffie- en theeplantages. Mijn bedoeling was een aantal lokale imkers te ontmoeten, en via hun wellicht een aantal goede volken kunnen kopen voor ons imkerproject.

In Bao Loc heb ik diverse winkels bezocht waar honing te koop is. Zij lijken qua koopwaar op de winkels van Kontum: diverse prijzen, diverse soorten honing, verschillende kwaliteiten (van slecht tot matig, redelijk goed). Er zijn opvallend veel bijenproducten zoals pollen, koninginnegelei, honing met kruiden etc.

Het weer hier was in tegenstelling tot Kontum zeer slecht: de hele dag regen als gevolg van een orkaan beginnend langs de kust van Vietnam. Met een gids heb ik, achterop een scooter gezeten, gereden langs ravijnen, tussen de brede koffieboomen, op glibberige paden op weg naar een imker, meneer Co Thuan, die diep in de plantage imkert met als specialiteit het oogsten van koninginnegelei. Een bijzondere techniek en arbeidsintensieve bezigheid, desondanks kan hij met zijn grote aantal volken (300) elke dag ongeveer 2 kg koninginnegelei oogsten!

Imker Co Thuan met een speciale lat voor het oogsten van koninginnegelei

Wat mij opvalt dat de volken zwak zijn en lijden onder de ziekte vuilbroed. In Nederland zou dit tot ingrijpende sanitaire maatregelen leiden – met mogelijke verbranden van de kasten en ontruimen van de hele bijenstand . In Vietnam is er blijkbaar geen controle van de overheid en de zorg wordt geheel overgelaten aan de imkers. De betreffende imker behandelt de bijen met antibiotica en vertrouwt mij toe dat haast alle volken in Bao Loc besmet zijn met deze ernstige bijenziekte door de hoge concentratie en dichtheid van de bijenstanden op elkaar. Onnodig is het om te zeggen dat wij geen volken zullen kopen van hem voor ons project.

Verder had ik een bijzondere ontmoeting met een ecooloog, Tam, tevens koffieboer die een aantal jaar achter elkaar de titel de beste koffieboer van Bao Loc heeft gekregen. Zijn vooruitstrevende ideeën en inzichten over het verbouwen van koffieboomen en andere gewassen maken indruk. Hij is tevens een voorstander van biologische manier van bijen houden en het inzetten van natuurlijke vijanden ipv chemische bestrijdingsmiddelen. In de toekomst wil ik hem graag betrekken bij ons project.

Demo hoe je koninginnegelei kan oogsten

Voorlopige conclusies

De reis naar Vietnam is voor mijn gevoel bijzonder geslaagd. De resultaten zijn boven mijn verwachting!

Ik heb de kans gehad talloze wezen, zusters, medewerkers, hulpverleners, boeren, jong en oud te ontmoeten, en te leren kennen. Ik heb respect voor hun inzet, hun veerkracht. Zij zijn enthousiast over ons imkerproject en willen graag hieraan deelnemen. Zij zijn bereid ons te faciliteren, stellen de plantages, tuinen beschikbaar als locatie voor de bijen.

Kontum is absoluut een geschikte plaats voor de imkerij. Wij kunnen er sterke bijenvolken houden, een grote hoeveelheid aan honing en andere bijenproducten oogsten met de tbh-methode.

Met een aantal professionele imkers zowel in Kontum als in Bao Loc zijn goede contacten gelegd. Wij kunnen via hen aan nieuwe materialen, gereedschappen en bijenvolken komen. De bestelling voor nieuwe volken is reeds gedaan.

Met het organiseren van 2 intensieve imkerkursussen heb ik aan een aantal mensen (18x) de basis kennis bijhouden mogen doorgeven. Weliswaar een begin, echter voorlopig voldoende omdat een aantal gevorderden onder hen, zoals Ya Hong An, Nhan, Vu, A Loai, meneer Ho, Phuk, de jonge bijenvolken zelfstandig kunnen monitoren.

Met een aantal wezen in Vinh Son 1 hebben wij een kleine atelier opgericht met de nodige gereedschappen om onze type bijenkasten te produceren.

... Maar dit alles is pas de start! Wij hebben veel te doen, een lange weg nog met o.a. deze aandachtspunten:

- Nieuwe bijenvolken inkopen zodat wij in februari-2017 werkelijk een goede start met een behoorlijke omvang te kunnen realiseren.
- Continu kennis en ervaring doorgeven, de groep imkers/cursisten blijven opleiden tot ervaren imkers.
- Het gereedmaken cq inrichten van een aantal bijenstanden, verspreid over de weeshuizen, dorpen etc.
- Investeren in imkersgereedschappen, materialen voor het oogsten van de honing.
- Het opzetten van een verkooppunt en /of netwerken, gebruikmakend van de grote aantal bezoekers die dagelijks/wekelijks komen naar de houten kerk!
- De dorpsbewoners rond de weeshuizen ervan overtuigen dat ze met een kleine investering extra inkomsten kunnen genereren door bijen te gaan houden.

Alle suggesties, aanvullingen, ideeën zijn welkom!

Wat mij betreft gaan we gestaag door met dit project.

Ik heb beloofd terug te gaan naar Kontum in februari 2017.

Ik heb er ontzettend veel zin in. Ik hoop jullie ook.

**Met vriendelijke groet,
imker Hung Nguyen**

